

AXLOQIY MADANIYAT VA QADRIYATLAR. TIBBIY ETIKA.

Hayrullayeva Mahzumabonu Muzaffarbek Qizi.

Ilmiy rahbar: TDSI. IJTIMOIIY FANLAR BIOETIKA KURSI BILAN
KAFEDRASINING DOTSENTI F.f.n Yuldasheva. L.S.

Annotatsiya: Axloqiy madaniyat ishonchni mustahkamlashga yordam beradi, jamoada ishlashni rivojlantiradi va xodimlar o'rtasida mas'uliyat va halollik hissini rivojlantiradi. U ishxonada ham umumiy maqsadlarini qo'llab-quvvatlaydi va jamiyatning mas'uliyatli va hurmatli a'zosi bo'lishga yordam beradi. Hozirgi maqola aynan shular haqida qisqacha ma'lumot berib o'taman.

Kalit so'zlar: Axloq, axloqiy madaniyat, qadriyatlar, etika, tibbiyot, xulq-atvor, adolat, qaror qabul qilish, axloqiy me'yor, mas'uliyat, niyat, harakat, qadriyatlar, iqtisodiy, diniy, shaxsiy qadriyatlar.

Axloq - bu odamlar va jamiyatlarni to'g'ri va noto'g'ri xatti-harakatlarni farqlashda boshqaradigan tamoyillar yoki qadriyatlar to'plami. U inson xulq-atvorining turli tomonlarini, jumladan, harakatlari, niyatlari, fikrlari va hissiyotlarini qamrab olishi mumkin. Axloqiy me'yorlar diniy, falsafiy yoki madaniy e'tiqod va an'analarga asoslanishi va axloqiy dunyoqarashni baholash va qarorlar qabul qilish uchun asos bo'lishi mumkin. Axloq bizning boshqalarga nisbatan mas'uliyat hissini bildiradi, atrof-muhitga nisbatan xatti-harakatlarimizni shakllantiradi va adolat, adolat va inson huquqlariga bo'lgan munosabatimizga ta'sir qiladi. Pirovardida, barkamol va adolatli jamiyat barpo etish uchun axloqni tarbiyalash zarur.

Axloqiy madaniyat deganda, axloqiy xulq-atvor va qarorlar qabul qilishni qadrlaydigan va targ'ib qiluvchi tashkilot ichidagi madaniyat tushuniladi. Axloqiy madaniyat, halollik, oshkoralik, javobgarlik va boshqalarga hurmatni ta'kidlaydigan umumiy qadriyatlar va me'yorlar bilan tavsiflanadi. Axloqiy madaniyatda xodimlardan halollik bilan harakat qilishlari va hatto qiyin vaziyatlarda ham axloqiy ko'rsatmalar va qoidalarga rioya qilishlari kutiladi.

Qadriyatlar - bu insonning xatti-harakati va qaror qabul qilishiga rahbarlik qiluvchi chuqur e'tiqod va tamoyillar. Axloqiy qadriyatlarga adolat, mas'uliyat, halollik, tenglik va hurmat kiradi. Shaxsning qadriyatlari madaniy, diniy va falsafiy e'tiqodlardan ham ma'lum bo'lishi mumkin. Axloqiy madaniyatni yaratish uchun shaxslar va tashkilotlar uchun axloqiy qadriyatlarni aniqlash va targ'ib qilish juda muhimdir. Axloqiy madaniyat va qadriyatlar ishonch, hurmat va mas'uliyatli xulq-atvorni rag'batlantiradigan muhitni yaratish, shu bilan birga barqaror va farovon jamiyatni rivojlantirish uchun asosiy hisoblanadi.

Qadriyatlar - umuman olganda, qadriyat - bu shaxs muhim yoki kerakli deb hisoblaydigan e'tiqod yoki tamoyil. Qadriyatlar bizning qarorlarimizga, xatti-harakatlarimizga va

boshqalarga bo'lgan munosabatimizga ta'sir qiladi. Falsafa va etikaga kelsak, qadriyatlar umuminsoniy ahamiyatga ega bo'lgan va ko'pincha axloqiy yoki axloqiy tamoyillarni boshqaradigan tushunchalardir. Har xil turdagi qiymatlar mavjud bo'lib, ular qanday amalga oshirilganligi yoki nimani ifodalashiga qarab tavsiflanadi. Quyida qiymatlarning ayrim turlari keltirilgan:

1. Shaxsiy qadriyatlar - Bular insonning tajribasi, madaniyati yoki tarbiyasiga asoslangan hayoti uchun muhim bo'lgan e'tiqod va tamoyillardir.
2. Ijtimoiy qadriyatlar - bu qadriyatlar jamiyat yoki shaxslar guruhi tomonidan ularning axloqiy yoki axloqiy e'tiqodlariga asoslangan holda taqsimlanadi
3. Ma'naviy yoki diniy qadriyatlar - Bular ma'naviy yoki diniy mafkura yoki e'tiqoddan kelib chiqadigan e'tiqod va tamoyillar
4. Axloqiy qadriyatlar - bu axloqiy tamoyillarni boshqaradigan qadriyatlar va odatda halollik, hamdardlik, adolat va adolat kabi g'oyalarni o'z ichiga oladi.
5. Iqtisodiy qadriyatlar - Bu qiymatlar foydani maksimallashtirish, resurslarni taqsimlash va iqtisodiy erkinlik kabi iqtisodiy jihatlariga tegishli.

Umuman olganda, qadriyatlar hayotimizning muhim tarkibiy qismidir va qadriyatlarimizga aniqlik kiritish yaxshiroq qarorlar qabul qilishga va maqsadni his qilishga olib keladi.

Axloqiy madaniyatning turlari haqida qisqacha malumot berib o'taman:

1. Egoizm: Madaniyatning bu turi shaxsning shaxsiy manfaati va shaxsiy manfaatiga yo'naltirilgan bo'lib, ko'pincha boshqalar hisobidan.
2. Altruizm: Xudbinlikdan farqli o'laroq, altruizm ko'proq yaxshilik va boshqalarning farovonligiga urg'u beradi.
3. Fozillik etikasi: madaniyatning bu turi jasorat, adolat va donolik kabi fazilatlarni rivojlantirish va amaliyotga tatbiq etishga ustuvor ahamiyat beradi.
4. Deontologik axloq: Bu erda axloqiy qarorlar bu qarorlarning oqibatlaridan farqli ravishda burch yoki majburiyatga asoslanadi.
5. Natijaviylik: Madaniyatning bu turida harakatning axloqiyligi uning natijalari yoki oqibatlariga qarab baholanadi.

Bu faqat bir nechta misollar va axloqiy madaniyatning boshqa ko'plab turlari mavjud.

Tibbiy etika deganda tibbiyot xodimlarining xulq-atvorini tartibga soluvchi axloqiy tamoyillar tushuniladi. Bu qaror qabul qilishda bemorning sog'ligini birinchi o'ringa qo'yib,

rahm-shafqatli, hurmat va halol tarzda tibbiyot amaliyotini o'z ichiga oladi. Tibbiy etika, shuningdek, maxfiylik, xabardor qilingan rozilik, umrining oxirigacha parvarish qilish va sog'liqni saqlash resurslarini adolatli taqsimlash kabi masalalarni o'z ichiga oladi.

Xulosa: Etika yoki axloq deganda inson xatti-harakati va o'zaro munosabatlarini boshqaradigan tamoyillar yoki qadriyatlar to'plami tushuniladi. U halollik, hurmat, mas'uliyat, adolat, hamdardlik kabi tushunchalarni o'z ichiga oladi. Axloqiy xulq-atvor ushbu tamoyillar asosida to'g'ri qarorlar qabul qilish va axloqiy jihatdan to'g'ri va asosli tarzda harakat qilishni o'z ichiga oladi. Jamiyatda ishonch, halollik va mas'uliyatni ta'minlash uchun har bir shaxs axloqiy me'yorlarga rioya qilish muhim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Yuldasheva. L.S. Jon tananing hayotiy kuchi. EURASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES PHILOSOPHY AND CULTURE. 2022. 14. 12.

Yuldasheva. L.S ABU RAYHON BERUNIYNIG ONTOLOGIK QARASHLARI.

Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. 2023. 03.02.

Yuldasheva L.S Abdukholik Gijduvani's Teachings On Human Perfection: A Philosophical Analysis.

JOURNAL OF PHARMACEUTICAL NEGATIVE RESULTS. 2022. 12.31.

Falsafa asoslari. 2005 y. 227-272 betlar.

Falsafa (o'quv qo'llanma). –T., “SHarq” nashr. 1999 y., 401-445 betlar.

Tulenov SH. Dialektika nazariyasi. –T., “O'zbekiston” nashr. 2001 y. 170-200 betlar.

www. Ziyo.uz.

Юлдашева Л.С., Кабулниязова Г.Т. Понятие Интуиции и духовной любви во взглядах Дж. Руми и Анри Бергсона. Ўзбекистонда фанларaro инноватсиялар ва илмий тадқиқотлар журналі № 9 май. 2022й

ЮЛДАШЕВА Л.С. Абу Бакр ар-Розийнинг илм сарчашмаси (oR) ltrf,h 2022.